

Levent DOĞAN, Sultan Mahmut Kaşgarlı'nın Şiirlerinden Seçmeler, Nobel Yayınları, Ankara Ocak 2007, XIV+202 s.

Sevgi ÖZTÜRK*

Tarihte iki büyük devlet kurmuş olan Uygur Türkleri, günümüzde Çin Halk Cumhuriyeti'nin Uygur Özerk Bölgesi'nde yaşamaktadırlar. Çağatay yazı dilinin devamı olarak niteleyebileceğimiz ve Doğu Türkçesi grubuna giren Uygur Türkçesi ile tarih boyunca pek çok edebî eser vücuda getirilmiştir. Günümüzde de Uygur Türkçesi ile yazılmış pek çok şiir, roman, hikaye vb. edebî eserler ve bunları kaleme alan Uygur edipleri mevcuttur. İşte, Yrd. Doç. Dr. Levent DOĞAN'ın hazırladığı “Sultan Mahmut Kaşgarlı'nın Şiirlerinden Seçmeler” adlı eser modern Uygur edebiyatının önemli ve sevilen şairlerinden olan Sultan Mahmut Kaşgarlı'nın şiirlerini ve modern Uygur şiirini konu edinen bir kitaptır.

Kaşgarlı'nın vatan sevgisini dile getirdiği bir şiiriyle başlayan kitapta, önsözden ve Mahmut Kaşgarlı'nın hayatıyla ilgili verilen bilgilerden sonra eserde kullanılan kısaltmalar yer almaktadır.

Levent Doğan, Önsözde, Türk Dünyası edebiyatında şiirlerde hâkim duygunun “hürriyet aşkı” olduğunu söyleyerek, “Türk Dünyasının, hürriyet aşkının çoktan beri yandığı bir parçası Doğu Türkistan'da da şairler, edipler dillerine gönüllerindeki azaldık ateşini almışlar, hürriyet, özgürlük türküleri yakmışlardır” demektedir. Doğu Türkistan dışında meydana getirilen Uygur şiirinin önemli temsilcilerinden biri olarak kabul edilen Mahmut Kaşgarlı hayatını Uygur Türklerinin özgürlük mücadelesine adanmıştır.

Kitapta Prof. Dr. Mahmut Kaşgarlı'nın hayatıyla ilgili kısa bilgilerin verildiği bir bölüm de bulunmaktadır. Bu bölümde, Mahmut Kaşgarlı'nın 1937 yılında Çin Halk Cumhuriyetine bağlı Doğu Türkistan'ın Kaşgar şehrinde doğduğu, Doğu Türkistan Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi ve Trakya Üniversitesinde öğretim üyesi olarak çalıştığı ve 2004 yılında emekliye ayrıldığı bilgileri verilmiştir.

---

* Trakya Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Edirne.

Mahmut Kaşgarlı, halen sürgünde kurulan Doğu Türkistan Cumhuriyetinin Meclis Başkanlığı görevini yürütmektedir.

Önsözde belirtildiği üzere pek çok şiir kitabı bulunan Prof. Dr. Mahmut Kaşgarlı'nın şiirlerinde çoğunlukla vatan, vatan sevgisi, vatan özlemi, yurdundan ayrılmanın verdiği hüznün ve Türk Dünyasına olan sevgisi tema olarak işlenmiştir. Bu duyguların yanında 25 yıldır içinde taşıdığı vatan hasreti de Kaşgarlı'nın şiirlerinde yer alan temalardandır.

Bilimsel Yönü ve Hocalığı başlığı altında şu bilgiler verilmiştir: Prof. Dr. Mahmut Kaşgarlı Çin'de ve Türkiye'de 48 yıl üniversite hocalığı yapmıştır ve bu süre zarfında çok sayıda öğrenci yetiştirmiştir. Kaşgarlı, bir çok yüksek lisans ve doktora tezi yönetmiş ve günümüzde üniversitelerde görev yapan akademisyenler yetiştirmiştir

Eserin devamında, M. Kaşgarlı'nın, "Arman", "Tolun Ay", "Şerhi Türkistan Helkiniñ Mustekillik Kürişi ve Uniñ Kileçigi" adlı şiir kitaplarından seçilen toplam 47 şiirin yer aldığı bölüm bulunmaktadır. Bu bölümde seçilen şiirler günümüz Uygur alfabesiyle ve aynı zamanda transkripsiyonları da yapılarak verilmiştir. Bu da okurun Uygur şiiriyle tanışmasını kolaylaştırmıştır. Seçilen şiirlerden sonra sözlük kısmı yer almaktadır. Toplam 1570 kelimenin yer aldığı sözlük kısmı günümüz okurunun seçilen şiirleri daha kolay anlamasını sağlayacaktır. Sözlük kısmında kelimelerin (Ar., Ç., F., Fr., İng., R. vb.) kısaltmalarla hangi dilden Uygur Türkçesine girdikleri de belirtilmiştir. Uygur Türkçesinin gramer özelliklerine yer verilen son bölümde başta ses özellikleri olmak üzere, şekil özellikleri, isim çekimi, hal ekleri, iyelik ekleri, yapım ekleri, zamir, sıfat, zarf, fiil, bildirme kipleri, dilek kipleri, birleşik zaman çekimi, zarf fiiller, sıfat fiiller, edatlar, bağlaçlar hakkında örneklerle kısa bilgiler verilmiştir. Verilen bu gramer bilgileriyle, seçilen ve kitapta sunulan şiir örneklerinin okur tarafından daha kolay anlaşılacağı muhakkaktır. Son bölümde seçilen şiir örnekleri Türkiye Türkçesine aktarılmıştır. Türkiye Türkçesine aktarması yapılan şiirler, içindekiler kısmında "***" işaretiyle gösterilmiştir. Eser kaynakça bölümüyle son bulmaktadır.

Günümüzde modern Uygurca ile yazılmış roman, hikaye, şiir vb. türlerde basılı metinlerin azlığı yüzünden sıkıntı yaşanmaktadır. Özellikle Üniversitelerde Uygur Türkçesini ve Edebiyatını konu edinen derslerde bu zorluk yaşanmaktadır. Hazırlanan bu eser Uygur şiiri hakkında okura bir fikir vermesinin yanında, metin konusunda

yaşanan sıkıntıyı giderme açısından da bir katkı sağlayacaktır. Üniversitelerimizin Türk Dili ve Edebiyatı bölümleriyle, Çağdaş Türk Lehçeleri bölümlerinde okuyan öğrencilerimize Uygur Türkçesiyle ilgili derslerde faydalanabilecekleri güzel bir kaynak metin niteliği taşımaktadır.